

§ 17. Правничі професії. Роль правників у житті людини, суспільства та держави

NEW

Навіщо це тобі потрібно

Ми живемо у світі, де все побудовано на законах — від школи до держави. Але щоб жити справедливо, треба не лише знати свої права, а й розуміти, хто їх захищає.

Саме для цього ми вивчаємо правничі професії — щоб знати, як працюють юристи, адвокати, судді, прокурори, як вони допомагають людям відстояти правду.

Можливо, хтось із вас у майбутньому стане юристом чи суддею. Але навіть якщо ні — знання про право допоможуть кожному бути свідомим громадянином, який поважає закон та інших людей.

Тому ця тема — не просто про професії. Вона про справедливість, людяність і нашу спільну відповідальність за Батьківщину.

Опрацювавши параграф, ви зможете:

- описувати окремі юридичні професії;
- характеризувати основні повноваження слідчого, прокурора, адвоката, нотаріуса та представників інших юридичних професій;
- описувати вимоги до осіб, які бажають працювати за юридичним фахом;
- висловлювати судження щодо причин популярності юридичних професій у світі.

Юрист, адвокатура, адвокат, прокурор, нотаріус, слідчий, суддя, дізнавач.

E

Учениця 9 класу, Софія, вирішила підробляти після школи. Вона знайшла роботу в місцевій кав'ярні, де власник пообіцяв платити «готівкою», без офіційного оформлення. Перші два тижні все було добре, але потім власник перестав виплачувати зарплату, пояснивши: «Ти ж неповнолітня, працюєш без договору — ніхто тобі нічого не доведе». Софія засмутилася і не знала, до кого звернутися.

1. Як ви вважаєте, чи можна допомогти Софії?
2. Хто і як це може зробити?
3. Правильно розв'язати цю ситуацію ми зможемо після опрацювання параграфа.

17.1. Які юридичні професії існують

Після завершення навчання у школі абсолютна більшість із вас продовжить навчання у закладах вищої освіти. Там ви здобудете вищу освіту й професію. Хтось буде інженером, а хтось — програмістом, одні стануть бухгалтерами, а інші — менеджерами. А хтось, можливо, захоче стати юристом.

Юрист — це фахівець, який має юридичні знання фундаментальні (глибокі) і спеціалізовані. Спеціалізовані знання потрібні для певного виду юридичної діяльності (діяльність адвоката, слідчого).

Юрист — це фахівець, який використовує свої правові знання на практиці, тобто вміє вчиняти певні юридичні дії, складати юридичні документи.

Види юридичної діяльності різняться за змістом, функціями, професійними якостями. Основними юридичними професіями (спеціальностями) є: слідчий, прокурор, суддя, нотаріус, адвокат, дізнавач.

Людина, яка здобула юридичну освіту, може працювати в:

- суді;
- прокуратурі;
- поліції;
- нотаріаті;
- фіскальній службі;
- органах державної влади та місцевого самоврядування;
- юстиції;
- органах реєстрації актів цивільного стану (РАЦС);
- юрисконсультантом на підприємствах, в установах та організаціях;
- адвокатурі та т. ін.

Відео. Світ професій. Юрист

17.2. Чим займаються слідчі та дізнавачі.

Слідчий — це службова особа, яка здійснює слідство.

У нашій державі слідчі є в поліції, податковій поліції, прокуратурі, Службі безпеки України, Національному Антикорупційному Бюро, Державному бюро розслідувань. Головне завдання будь-якого слідчого — якісне, всебічне, повне та об'єктивне розслідування кримінальних справ із дотриманням законодавства. Повноваження та діяльність слідчих регламентує Кримінально-процесуальний кодекс України (КПКУ).

Основними завданнями та обов'язками слідчого є:

- організація роботи з розслідування злочинів за кримінальною справою;

- розробка слідчих версій, що забезпечують своєчасне розкриття злочинів і встановлення винних осіб;
- створення та керування слідчими та слідчо-оперативними групами;
- збирання у кримінальній справі фактичних даних (доказів);
- проведення слідчих дій, тактичних операцій та комбінацій;
- виявлення індивідуально-психологічних особливостей людей з метою встановлення психологічного контакту, вибору засобів психологічного впливу в процесі розслідування злочинів тощо.

Основні повноваження слідчого:

- виконує слідчі дії;
- викликає для участі у проведенні слідчих дій свідків, потерпілих, обвинувачених та інших учасників кримінального судочинства, всіх без винятку громадян, у тому числі посадових осіб, незалежно від їхнього службового стану та статусу;
- отримує від установ, підприємств, організацій, незалежно від форм власності, та об'єднань громадян безперешкодно та безкоштовно відомості на письмовий запит (у тому числі й ті, що становлять комерційну та банківську таємницю), необхідні для кримінальних справ, що перебувають у провадженні;
- дає органам дізнання доручення і вказівки про проведення розшукових та слідчих дій, вимагає від органів дізнання сприяння у провадженні окремих слідчих дій;
- у межах, необхідних для розслідування кримінальної справи, збирає відомості про особу без її попередньої згоди.

Щоб стати слідчим, потрібно закінчити вищий заклад **юридичної освіти факультет підготовки слідчих**.

Дізнавач — це службова особа, яка здійснює досудове розслідування кримінальних проступків.

Підрозділи дізнання діють у Національній поліції, СБУ, Бюро економічної безпеки України, Державному бюро розслідувань, Національному антикорупційному бюро України та інших органах. Досудове розслідування розпочинається з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань і закінчується закриттям кримінального провадження або направленням до суду обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів

медичного або виховного характеру, клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності, клопотання про закриття кримінального провадження.

Повноваження дізнавача визначені в статті 40 Кримінально-процесуального кодексу України (КПКУ).

Кримінально-процесуального кодексу України (КПКУ).

Стаття 40-1. Дізнавач уповноважений:

- починати дізнання за наявності підстав, передбачених КПКУ;
- проводити огляд місця події, обшук затриманої особи, опитувати осіб, вилучати знаряддя і засоби вчинення правопорушення, речі та документи, що є безпосереднім предметом кримінального проступку або виявлені під час затримання, а також проводити слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії у випадках, установлених КПКУ;
- доручати проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій у випадках, установлених КПКУ, відповідним оперативним підрозділам;
- звертатися за погодженням із прокурором до слідчого судді з клопотаннями про застосування заходів забезпечення кримінального провадження, проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій;
- повідомляти за погодженням із прокурором особі про підозру у вчиненні кримінального проступку;
- за результатами розслідування складати обвинувальний акт, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру та подавати їх прокурору на затвердження;
- приймати процесуальні рішення у випадках, передбачених КПКУ, у тому числі щодо закриття кримінального провадження за наявності підстав, передбачених КПКУ;
- здійснювати інші повноваження, передбачені КПКУ.

Кримінально-процесуальний кодекс України

Органи державної влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації, службові особи, інші фізичні особи зобов'язані виконувати законні вимоги та процесуальні рішення дізнавача.

17.3. Якими є повноваження прокурорів і суддів.

Прокурор (лат. *procurare* — «розпоряджатися, піклуватися») — посадова особа, що відповідає за виклад доказів проти особи, підозрюваної у здійсненні правопорушення, в ході судового розгляду у кримінальній справі.

Прокурори є державними службовцями, які мають вищу освіту за спеціальністю (юриспруденція) і пройшли додаткову підготовку у сфері виконання правосуддя. Прокурор здійснює нагляд за додержанням і застосуванням законів. Діяльність прокуратури та прокурорів регламентує Закон України «Про прокуратуру».

Основними повноваженнями прокурора є:

- підтримання державного обвинувачення в суді;
- організація і процесуальне керівництво досудовим розслідуванням, розв'язування відповідно до закону інших питань під час кримінального провадження, нагляд за негласною діяльністю органів правопорядку;
- представництво інтересів держави в суді у виняткових випадках і в порядку, визначених законом;
- прокуратура продовжує виконувати відповідно до чинних законів функцію досудового розслідування до початку функціонування органів, яким законом будуть передані відповідні функції, а також функцію нагляду за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян, — до набрання чинності законом про створення подвійної системи регулярних пенітенціарних інспекцій.
- При здійсненні своїх повноважень прокурор має право витребувати за письмовим запитом, ознайомлюватися та безоплатно отримувати копії документів і матеріалів органів державної влади, органів місцевого самоврядування, військових частин, державних та комунальних підприємств, установ та організацій, що перебувають у цих суб'єктів; отримувати усні або письмові пояснення від посадових осіб.

Закон України
«Про
прокуратуру»

Суддя — це державний посадовець, представник судової влади, який здійснює правосуддя та виносить рішення в судовій справі.

Призначення на посаду професійного судді здійснює Президент України за поданням Вищої ради правосуддя на конкурсній основі. На посаду судді може бути призначений громадянин України, не молодший 30-ти та не старший 65-ти років, який має вищу юридичну освіту і стаж професійної діяльності у сфері права щонайменше 5 років, є компетентним, доброчесним та володіє державною мовою. Особа, яка відповідає

зазначеним вимогам, має право звернутися із заявою до територіального управління державної судової адміністрації щодо рекомендації її для призначення чи обрання професійним суддею. Відбір проводиться на конкурсній основі.

Суддя веде судові засідання і приймає рішення у формі постанови суду, ухвали, вироку тощо.

Діяльність суддів врегульована Законом України «Про судоустрій і статус суддів».

17.4. Як нам допомагають нотаріуси та адвокати.

Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» визначає правові засади організації і діяльності адвокатури та здійснення адвокатської діяльності в Україні.

Адвокатура України є добровільним професійним громадським об'єднанням, покликаним згідно з Конституцією України сприяти захисту прав, свобод та представляти законні інтереси громадян України, іноземних громадян, осіб без громадянства, юридичних осіб, надавати їм іншу юридичну допомогу.

Закон України
«Про судоустрій
і статус суддів»

Закон України
«Про адвокатуру
та адвокатську
діяльність»

Адвокат (лат. *advocatus* — той, хто допомагає, особливо на суді) — фізична особа, що здійснює адвокатську діяльність: захист, представництво, надання інших видів правничої допомоги.

Адвокатом може бути особа, яка:

- має вищу юридичну освіту, підтверджену дипломом України або відповідно до міжнародних договорів України дипломом іншої країни;
- стаж роботи у галузі права не менш ніж 2 роки;
- володіє державною мовою;
- склала кваліфікаційні іспити;
- пройшла стажування;
- одержала в Україні свідоцтво про право займатися адвокатською діяльністю;
- прийняла Присягу адвоката України.

Адвокат не може працювати в суді, прокуратурі, державному нотаріаті, органах внутрішніх справ, Служби безпеки, державного управління. Адвокатом не може бути особа, яка має судимість.

Основними видами адвокатської діяльності є:

- консультації та роз'яснення з юридичних питань, усні та письмові довідки щодо законодавства;
- складання заяв, скарг та інших документів правового характеру;
- посвідчення копій документів у справах, які вони ведуть;
- здійснення представництва в суді, інших державних органах, перед громадянами та юридичними особами;
- надання юридичної допомоги підприємствам, установам, організаціям;
- здійснення правового забезпечення підприємницької та зовнішньоекономічної діяльності громадян та юридичних осіб, виконання своїх обов'язків відповідно до кримінально-процесуального законодавства у процесі дізнання та попереднього слідства.

Нотаріат — це система органів і посадових осіб, на які покладено обов'язок посвідчувати права, а також факти, що мають юридичне значення, та вчиняти інші нотаріальні дії, передбачені законодавством, з метою надання їм юридичної вірогідності.

Нотаріус — законодавчо уповноважена особа, до компетенції якої входить вчинення нотаріальних дій.

Нотаріусом може бути громадянин України, який має вищу юридичну освіту (університет, академія, інститут) і пройшов стажування протягом шести місяців у державній нотаріальній конторі або в нотаріуса, що займається приватною нотаріальною практикою, склав кваліфікаційний іспит та одержав свідоцтво про право на заняття нотаріальною діяльністю. Не може бути нотаріусом особа, яка має судимість.

Права нотаріуса:

- складати проекти угод і заяв, виготовляти копії документів та виписки з них, а також давати роз'яснення з питань вчинення нотаріальних дій і консультації правового характеру;
- посвідчувати договори, заповіти;
- видавати свідоцтва на право власності та спадщину;
- посвідчувати копії документів тощо.

Закон України
«Про нотаріат»

Обов'язки нотаріуса:

- здійснювати свої професійні обов'язки відповідно до законодавства і принесеної присяги;
- сприяти громадянам, підприємствам, установам та організаціям у здійсненні їхніх права та захисті законних інтересів,
- роз'яснювати права й обов'язки, попереджати про наслідки вчинюваних нотаріальних дій для того, щоб юридична необізнаність не могла бути використана їм на шкоду;
- зберігати в таємниці відомості, одержані ним у зв'язку з вчиненням нотаріальних дій.

Опрацюйте текст. Висловіть судження, у чому причини популярності юридичних професій.

Характеристика юридичної професії

- Це гуманна професія, тобто спрямована насамперед на забезпечення прав і свобод людини: створення організаційних умов для їх реалізації; охорону прав і свобод від їх порушень; захист прав і свобод у випадку їх порушення; відновлення порушених прав і свобод.
- Це соціально значуща професія, тому що пов'язана з державою і правом, важливими соціальними явищами; при цьому часто юристи мають великі владні повноваження.
- Це високоінтелектуальна професія, оскільки повинна охоплювати всі сфери життя суспільства з урахуванням складних заплутаних юридичних проблем.
- Це творча професія, позаяк пов'язана із розв'язанням нестандартних юридичних ситуацій; при цьому «творчість» не повинна виходити за межі права, що потребує від юриста ще більшого мистецтва щодо розв'язання юридичних проблем.
- Це точна професія, тобто вона є діяльністю, яка спирається на конкретні юридичні факти при точному дотриманні законодавства для отримання конкретного результату.
- Ця професія має організований характер, тому що завдання юриста полягає в організації дотримання юридичних заборон, виконання обов'язків, використання прав.
- Ця професія має велику свободу і самостійність, адже без них неможливо розв'язати складні нестандартні ситуації, які виникають у діяльності юриста, але ця свобода повинна перебувати в межах закону.
- Це відповідальна робота, оскільки завжди пов'язана з долею людей, і помилок не повинно бути.

За матеріалами сайту: <http://www.pravo.vuzlib.net>

Завдання та запитання

- 1) Хто такий юрист?
- 2) Вкажіть основні повноваження судді, прокурора, адвоката, слідчого, нотаріуса.
- 3) Наведіть приклади, де і ким можуть працювати особи, які закінчили заклади юридичної освіти.
- 4) Проаналізуйте вимоги до судді, адвоката, нотаріуса.
- 5) Вкажіть, що є спільним у діяльності слідчого, прокурора, адвоката.
- 6) Чому, на вашу думку, юридичні професії популярні у світі та Україні?